

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

ISSN: 2992-8902

Digital
Object
Identifier

INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
SYSTEMS-CENTRE

74-91 XALQARO DARAJA

MAXSUS SON, 2024

IJTIMOIY, IQTISODIY, SIYOSIY, ILMIY, OMMAKOP JURNAL

2024-YIL 18-19-APREL

**"RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA AGROIQTISODIYOT VA
BUXGALTERIYA HISOBINING DOLZARB MUAMMOLARI VA
ULARNING YECHIMLARI" PROFESSOR NURILLA SULAYMONOVICH
SANAYEV TAVALLUDINING 85 YILLIGIGA BAG'ISHLANGAN**

XALQARO ILMIY-AMALIY KONFERENSIYA

SAMARQAND DAVLAT VETERINARIYA MEDITSINASI,
CHORVACHILIK VA BIOTEXNOLOGIYALAR UNIVERSITETI, 2024

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Elektron nashr. 678 sahifa.

E'lon qilishga 2024-yil 19-aprel kuni ruxsat etildi.

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Axmedov Sayfullo Normatovich i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMIB birinchi prorektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d. TDIU professori
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Musyeva Shoira Azimovna, SamDu IS instituti professori
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., TAQU katta o'qituvchisi
Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti
Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

MUNDARIJA

Benazir ustozni yod etib	10
Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti jamoasi	
Qishloq xo'jaligi taraqqiyotining ustuvor yo'nalishlari.....	12
Yunusov Xudaynazar Beknazarovich	
Agroklasterlarda biznes jarayonlari moliyaviy natijalari hisobini takomillashtirish	14
Alikulov Abdimo'min, Koshkaldal Irina	
Assessment of the ESG rating of banks.....	19
Ruziyeva Elvira, Eshmuradov Ulugbek	
Contract Preferences of Smallholders: Evidence From a Study on Potato Production in Uzbekistan	24
Sanaev Golib, Sanaeva Rakhima, Nurullaev Ulmasjon, Nurullaeva Bakhora, Sanaev Anvar	
Taxation Systems in the Agricultural Production Sphere in the Context of Resistance to Shadow Economy	34
Koshkaldal Iryna, Dombrovska Olena, Alikulov Abdimumin	
Factors Influencing Farmers' Cooperation in Irrigation: A Study of Samarkand Province, Uzbekistan	39
Tadjiev Abdusame Abduxamidovich	
Xalqaro standartlar asosida qishloq xo'jaligida kapital qo'yilmalar hisobi hamda hisobotlarini takomillashtirish.....	43
Xasanov Baxodir Akramovich, Egamberdiyeva Salima Rayimovna, Raxmatov Jonibek Ismoil o'g'li	
Tijorat banklarida ichki auditida muhimlik va auditor riski masalalari.....	50
Ibragimov Abdugapur Karimovich, Qo'ldoshev Dilshod Melixurozovich	
Agroklasterlar ichki sotish jarayonida transfert baholarni belgilashni tashkiliy-uslubiy jihatlari	57
Eshmuradov Ulug'bek Tashmuratovich	
Auditda regression tahlilni qo'llashning xususiyatlari	64
Tajekeev Ziyatdin Kobeyisovich	
Uzumchilik fermer xo'jaliklarida ishlab chiqarish xarajatlari hisobini takomillashtirish.....	67
Ibragimov Mansur Mardonovich	
Xalqaro standartlar asosida qishloq xo'jaligida aktivlarni tasniflash, ularning hisobi va hisobotini takomillashtirish.....	71
Egamberdiyeva Salima Rayimovna	
The Place of Digitalisation in the Rural Areas Development of Ukraine.....	76
Riasnianska A. M., Kniaz O. V.	
Yalpi ichki va hududiy mahsulotning ko'payishida faol tadbirkorlikning o'rni	79
Salamov Ibroxim, Kudratov Rizo Turdibayevich, Nazarova Maryam Sharipovna	
Inflyatsion targetlash rejimining pul-kredit siyosatini amalga oshirishdagi ahamiyati	84
Fayziyev Oybek Raximovich	
Asalarichilikning qishloq xo'jaligi iqtisodiyotidagi o'rni va uni rivojlantirish istiqbollari.....	89
Alikulov Abdimo'min Ismatovich, Ishturdiyev Hasan Abdigapparovich	
Uzumchilik majmuining tashkiliy-iqtisodiy mexanizmi va uning tamoyillari.....	94
Boltayev Nazarbek Narzullayevich	
Mintaqaviy klasterning xususiyatlari.....	98
Urdushev Hamrakul	
Considerations for Bolstering Entrepreneurship in the Evolution of the Domestic Economy	102
Shadiyeva Gulnora Mardiyevna	
Chorvachilik tarmog'ida ishlab chiqarish samaradorligini oshirish imkoniyatlari.....	107
Kudratov Rizo Turdibayevich, O'roqov Feruz Ibodullayevich	
Oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlashda qishloq xo'jaligi mahsulotlari yetishtirishning hududiy jihatlari	112
Kazakova Zulayho Salaxiddinovna, Nazarova Maryam Sharipovna	

Yalpi ichki mahsulot va uni hisoblashni takomillashtirish yo'llari.....	117
Xalmurzaev Mansur, Abdushukurov Xondamir	
Qishloq xo'jaligi korxonalarida tovar-moddiy qiymatliklar hisobini takomillashtirish yo'nalishlari.....	122
Raximova Umida Rabbimovna	
Mamlakatimiz agrar tarmog'ida innovatsiyalarga asoslangan tadbirkorlikni rivojlantirish.....	127
Olimova Nodira hamrakulovna	
Banklarda ichki auditni xalqaro audit standartlari asosida takomillashtirish.....	131
Rizayev Nurbek Qodirovich, Boymatova Chinora Ilxomovna	
Agroklastarlarda asosiy vositalarni modernizatsiyalash va ta'mirlash xarajatlari hisobini takomillashtirish.....	137
Alikulov Abdimo'min Ismatovich, Ibodullaev D., Abdushukurov Xondamir Botiraliyevich	
Davlat budjetida boshqaruv xarajatlarini moliyalashtirishni takomillashtirish yo'llari va xarajatlarining optimallashtiruv muammolari.....	142
Narziyeva Guzal Baxtiyorovna	
Bandlikni ta'minlash va kambag'allikni qisqartirishni yuzaga keltiruvchi sabablar hamda ularning yechimi.....	146
Ahmatova Qunduzbonu Asliddinovna, Sunnatullayev Musurmon Sunnatullo o'g'li, Salamov Ibroxim	
Global iqtisodiy rivojlanish sharoitida yashil iqtisodiyot muammolari	151
Tirkashev Farhod Mahmudovich, Musurmonov Nodirbek Ahmadovich	
Menejer boshqaruvida boshqaruv mehnati va guruhlar dinamikasi	155
Xasanova Sitara Islamovna	
G'allachilik klasterlarida buxgalteriya hisobi shakllarini takomillashtirish.....	158
Yuldashev Sherali Xaitovich	
Современность услуг агропромышленного комплекса в условиях инновационной экономики положение дел	163
Тураев Баходир Хатамович, Рузиев Хамрокул Жураевич	
Влияние внешних факторов на эффективность производства животноводства.....	170
Хамдамова Насиба Аблакуловна	
Banklarda ichki auditni rejalashtirish masalalari.....	173
Ibragimova Iroda Rashid qizi, Safarov Abdumajit Abdixamidovich	
The Importance of Digital Technologies in the Development of Agriculture.....	179
Rabbimov Elbek Abdulloyevich	
Yakka tartibdagi tadbirkorlarni soliqqa tortish o'zini o'zi band qilishni davlat tomonidan tartibga solish shakli sifatida.....	182
Pardayeva Ozoda Mamayunusovna, Javmanov Jamshed Abdusamatovich	
O'zbekiston pensiya tizimida pensiya hisoblash va to'lashni rivojlantirishda xorijiy mamlakatlar tajribasini uyg'unlashtirish.....	186
Xasanov Baxodir Akramovich, Nurmanov Din-Axmed Tileubayevich	
Uzumchilik mahsulotlari eksportini oshirish omillari	193
Ibragimov Mansur Mardonovich	
Korxonalarning xo'jalik faoliyati hisobining mohiyati, ahamiyati va hisob turlari.....	196
Ishturdiyev Hasan Abdigapparovich, Tilabov Shohruh Baxriddin o'g'li, Irisboyev Raxmatilla Shavkat o'g'li	
Raqamli iqtisodiyotning o'zbekistondagi holati va uning rivojlanish istiqbollari	200
Kazakova Zulayho Salaxiddinovna, Abdullayev Sanjar Sayfiddin o'g'li, Sunnatullayev Musurmon Sunnatulla o'g'li	
Fermer xo'jaliklar faoliyatida investitsiyalarning o'rni.....	204
Nomozova Mahliyo Mamirjon qizi, Yuldashev Muhammad Utkir o'g'li, Solijonova Diyora Xaydarali qizi, Saydullayev Akbarali Akram o'g'li, Urazov Jamshidjon Sa'dullayevich	
Raqamli iqtisodiyotning o'rni va joriy etishdagi imkoniyatlari.....	209
Salamov Ibroxim, Javmanov Jamshed Abdusamatovich, Ummatov Begzod Ikrom ugli, Bekpolatov Sultonxon Sherzod ugli	
Raqamli iqtisodiyot sharoitda asosiy vositalarni hisobga olishni takomillashtirish.....	214
Xatamov Kobil Xayriyevich, Sodiqov Xayrulla Sattorovich	
Improving Cost Accounting for Sales of Agricultural Products in Farms	218
Abdimumin Alikulov, Ulugbek Eshmuradov, Khondamir Abdushukurov	

Servis korxonalarini raqamli iqtisodiyotga o'tkazishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirish	224
Kurbanova Raxima Jamshedovna	
Raqamli iqtisodiyotning bugungi kundagi holati.....	228
Nurmanov Sherzod Xujayarovich, Eshimova Gulandom Botir qizi, Daniyarov Xurshid Baxtiyarovich	
Qoramolchilikda ozuqa ta'minotini yaxshilash yo'llari	233
Nurullayev Ulug'bek Uytalovich, Urazov Jamshidjon Sa'dullayevich	
Meva-sabzavotchilik klasterlarida faol tadbirkorlikning iqtisodiy samaradorlikni oshirishdagi o'rni	236
Ibroxim Salomov, Roziyeva Gulxayo Chorievna	
Qishloq xo'jaligini rivojlantirishning o'ziga xos xususiyatlari.....	242
Tirkashev Farhod Mahmudovich, Isaxonov Shaxzodjon Nurali o'g'li	
O'zbekiston chorvachiligidagi muammolar va ularning yechimi.....	246
Xudoyberdiyeva Marifat Umarovna, Xamdamova Nasiba Ablakulovna, Esirgapov Diyor Akramovich, Ulmasov Tohir Suvonqulovich	
Qishloq xo'jaligi iqtisodiyotini rivojlantirishda raqamli texnologiyalarning o'rni va ahamiyati	249
Kazakova Zulayho Salaxiddinovna, Ulmasov Amirxon Rasul o'g'li, Botirov Bekzod Ulug'bek o'g'li	
Механизмы и инструменты финансирования малых и средних сельскохозяйственных предприятий (На примере Центральноазиатского региона).....	253
Худойбердиева Асила	
Agroklastarlarda kapital qo'yilmalar hisobini xalqaro standartlar asosida takomillashtirish masalalari.....	259
Irisboyev Rahmatillo Shavkat o'g'li, Jo'rayeva Diyora Olimjonovna, Eshmuradov Ulug'bek Tashmuratovich	
Milliy iqtisodiyotda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rolini oshirishning ustuvor yo'nalishlari	265
Saidxonov Akmalxon	
Improving Accounting and Auditing of Inventories in Agricultural Clusters	269
Raximova Umida Rabbimovna	
Maishiy xizmatlar sohasining rivojlanish tendensiyalari va kambag'allikni qisqartirishdagi o'rni.....	272
Rajabov Navruzbek Azimjonovich	
Chorvachilik tarmog'ida mahsulotlarni qayta ishlash samaradorligini oshirish imkoniytlari	277
Salomov Ibroxim, Nurmanov Sherzod Xujayarovich, Hotamov Adhamjon Asqarjon o'g'li	
Порядок применения и актуальность международных стандартов финансовой отчетности в деятельности коммерческих банков и предприятий	282
Нарзиева Гузал Бахтиёровна, Хомидов Асилбек Отабек угли, Асомиддинов Хусан Асомиддин угли, Болтабаев Диёрбек Омондурди угли	
Savdo korxonalarida segmentar hisobning o'rni va ahamiyati	286
Mardonov Mamed Shavkatovich, Bobomuradova Sarvinov Ziyadullayevna	
Livestock Development Problems and Prospects in Uzbekistan	289
Khamdamova Nasiba Ablakulovna, Ulmasova Oyul Bakhtiyarovna, Xudayberdiyeva Marifat Umarovna	
Понятие и учет капитальных вложений в агрокластерах.....	292
Жураева Диёра Олимджановна	
Xizmat ko'rsatish korxonalarini innovatsion modernizatsiyalashda iqtisodiy samaradorlikni hisoblash metodini takomillashtirish	297
Kurbanova Raxima Jamshedovna, Umurzoqova Sevinch Karim qizi	
Tarmoq mahsulotlarini ishlab chiqarish va sotishda innovatsion texnologiyalarni qo'llashning iqtisodiy samaradorligi	301
Nazarova Maryam Sharipovna, Kazakova Zulayho Salaxiddinovna	
Maishiy xizmatlar sohasini tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirishda raqamli innovatsion texnologiyalarning roli va ahamiyati	304
Quliyev Begimqul Melikovich	
O'zbekiston iqtisodiyotining rivojlanishi va iqtisodiy o'sish uchun barqaror investitsiya muhitini ta'minlash masalalari.....	308
Raximova Umida Rabbimovna, Elmurodova Dilnoza Farxodovna	

Biznesni qo'llab-quvvatlashda iqtisodiy-ijtimoiy holatni yaxshilash imkoniyatlari	311
Salamov Ibroxim, Janibekov Faxriddin Beknazarovich, Ulmasova Oygul Baxtiyorovna, Xudayberdiyeva Marifat Umarovna	
G'alla urug'chiligidagi boshlang'ich hisob va ichki nazoratni takomillashtirish	315
Yuldashev Sherali Xaitovich, Yusupov Uchqun, Zokirov Behruz	
Baliqchilik xo'jaliklarini rejalashtirishning ahamiyati va bosqichlari	318
Dosmuratova Shaxista Kengashovna	
"Yashil" iqtisodiyot: konsepsiyaning shakllanishi va asosiy kategoriyalari	321
Tirkashev Farhod Mahmudovich, Toshpulatova Kamola Xurshed qizi	
Sutchilik yo'nalishidagi xo'jalik yurituvchi subyektlar faoliyatida marketing elementlaridan foydalanish	324
Urazov Jamshidjon Sa'dullayevich	
Biznes jarayonlarida "xarajat" va "tannarx" kategoriyalarining nazariy jihatlarini	328
Xondamir Abdushukurov, Ulug'bek Eshmuradov	
Перспективы развития бухгалтерского учета и аудита на основе международных стандартов	333
Рахимова Умида Раббимовна, Асомиддинов Хусан Асомиддин угли, Болтабаев Диёрбек Омондурди угли, Хомидов Аслбек Отабек угли	
Asosiy vositalarni hisobga olishning xalqaro va milliy standartlarda aks ettirishning farqli jihatlarini	336
Xatamov Kobil Xayriyevich, Turabaeva Ozoda Ilxambekovna	
Qishloq hududlarida ekoturizm maskanlarining turistik salohiyati va sig'imi tahlili	340
Abduraxmanova Aqida Fayzulla qizi, Xoshimova Sevara Bahromovna, Sayfullaev Umidulla Fazliddin o'g'li	
Chorvachilik tarmoqlarida otchilik infratuzilmasining hozirgi holati va istiqboldagi iqtisodiy samaradorligini oshirish imkoniyatlari	346
Salamov Ibroxim, Nurmanov Sherzod Xujayarovich, Tursunov Alpomish Amanovich, Yo'ldoshev Raxim Nuriddin o'g'li	
Qishloq xo'jaligi klasterlari va fermer xo'jaliklari faoliyatida raqamli texnologiyalardan foydalanish imkoniyatlari	351
Nasimjon Babayev, Dilorom Yorbekova, Umidullo Fayzullayev	
Agroklasterlarda biznes jarayonlari sotish hisobini takomillashtirish	354
Abdunazarova Sevinch, Aliqulova Zebuniso, Eshmuradov Ulug'bek Tashmuratovich	
Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida qishloq xo'jalik ishlab chiqarishining samaradorligi	360
Kudratov Rizo Turdibayevich, Abduxaliqova Farangiz Abduxoliq qizi	
Increasing Efficiency of Catering Enterprises Through Modernization	365
Kurbanova Rakhima Jamshedovna	
Chorvachilik majmuasi infratuzilmasi va uni rivojlantirish	369
Nurmanov Sherzod Xujayarovich, Aslonov Xotamjon Sharibboy o'g'li	
Davlat-xususiy sherikchiligini rivojlantirishda klasterlarning ahamiyati	373
Tirkashev Farhod Mahmudovich, Raxmatullayev Sherzod Mexriddinovich	
Studying the Features of Innovative Development in The Agricultural Sector of the Economy	377
Yorbekova Dilorom Muxammadkulovna	
Chorvachilikda klasterlashning ayrim masalalari	380
Urdushev Hamrakul, Mavliyanov Majid Tuychiyevich	
Issues of Development of "Green Economy" in the Context of the Actualization of the Problem of Ecology and Climate Change	385
Mukhayyo Dustova	
Xizmatlar sohasi rivojlanishining aholi turmush darajasiga ta'siri	390
Xudoyberdiyeva Marifat Umarovna	
Baliqchilik xo'jaliklarini rivojlantirish prognozini ishlab chiqish masalalari	393
Dosmuratova Shaxista Kengashovna	
Mahalliy soliqlar va mahalliy yig'imlarning iqtisodiy mohiyati	396
Tirkashev Farhod Mahmudovich, Asomiddinov Husan Asomiddin o'g'li	
Turizm korxonalari hisob siyosatini shakllantirish	400
Ibragimov Mansur Mardonovich	

Korxonalarda moliyaviy holatini ifodalovchi ko'rsatkichlar tahlili	404
Isturdiev Hasan Abdigapparovich, Tilabov Shohruh Baxriddin o'g'li, Yusupova Ergashoy	
Innovatsiya, innovatsion iqtisodiyot atamalarining mohiyati va ulardan samarali foydalanish yo'llari.....	408
Xudoyberdiyeva Marifat Umarovna, Boyjigitov Kamronmirzo Sobirjon o'g'li, Obloberdiyev Shuxrat Sharof o'g'li	
The Processing Indicators of Livestock Products on the Basis of Economic Statistical Models	411
Yorbekova Dilorom Muxammadkulovna, Hotamov Adhamjon Asqarjon o'g'li	
Paxta-to'qimachilik klasterlarida tola ishlab chiqarish xarajatlari tahlili	414
Alikulov Abdimo'min Ismatovich, Farangiz Rustamova	
Meva-sabzavotchilikni rivojlantirishda klaster yondashuvining afzalliklari	419
Eshankulov Sirojiddin Xakimovich	
Prospects for Leaving the Population Out of Poverty	424
Javmanov Jamshed Abdusamatovich, Radjabov Navruzbek Azimjonovich, Uralov Baxtiyor Maxmudovich, Fayzullayev Umidullo Xayrullo o'g'li	
Tijorat banklarida korrupsiyaga qarshi kurashishning kompayens nazorati usullarini takomillashtirish.....	429
Sultonov Abrorbek Umarali o'g'li, Axmedov Shuxrat Xikmatullayevich	
Segmentar va moliyaviy hisobot tuzishda xo'jalik yurituvchi subyektlar mulkini baholashning metodologik muammolari	435
G'olibjon Alikulov	
Raqamli iqtisodiyotga o'tish orqali yashirin iqtisodiyotni jamiyatga ta'sirini kamaytirish	439
Uralov Baxtiyor Maxmudovich, Abdusalomov Farruh G'ayrat o'g'li	
Sustainable Farming Futures: the Economic Need of Climate Change Program in Uzbekistan.....	443
Akhmadjon Nurullaev, Sanayeva Raxima Amirqulovna, Visola Khasanova, Bakhora Nurullaeva, Anvar Sanaev	
Problems and Prospects of Cadastral Valuation of Land Resources in the Republic of Kazakhstan	447
Berdimurat Nazimgul, Bassybekova Zh.B.	
Значение цифровизации в сельском хозяйстве	451
Сыздықова Азиза Оралбайқызы, Сапарова Айнура Алпамысовна	
Xizmatlar sohasi samaradorligini oshirish masalalari	456
Mirzayev Qulmamat Jonuzakovich, Mardanova Mohidil Otabek qizi, Mirzayev Azzamjon Jonuzokovich	
Aholini o'z-o'zini bandlikka jalb qilish orqali ishsizlik darajasini pasaytirish.....	461
Javmanov Jamshed Abdusamatovich, Jo'rayev Sherali Anor o'g'li	
Innovatsiyani joriy qilishning fermer xo'jaliklari daromadlariga ta'siri	465
Eshboyev Diyorbek Yo'ldosh o'g'li, Sinayev Sherali Islom o'g'li, Ismoyilov Azamat Isroyilovich	
Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga muvofiq daromadni tan olish masalalari.....	471
Kozimjonov Abrorbek	
O'zbekistonda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishda raqamli texnologiyalarning yutuqlari va muammolari.....	475
Ochilova Mohigul Toshtemir qizi	
Soliq ma'murchiligida raqamli iqtisodiyotning ahamiyati va uning ilmiy-nazariy asoslari tahlili	479
Uralov Baxtiyor Maxmudovich, Javmanov Jamshed Abdusamatovich, Holmirzayev Sardor Ravshan o'g'li, Tursinaliyev Abdulaziz Shokirjon o'g'li	
O'zbekistonda davlat xizmatlari ko'rsatish milliy tizimini rivojlanishi: xronologik tahlil.....	484
Hasanov Habibullo	
Chorvachilikning mamlakat iqtisodiyotidagi ahamiyati va uning rivojlanishi.....	488
Xamdamova Nasiba Ablakulovna, Tirkashev Farxod Mahmudovich, Sayfullayev Akbar Xoljigit o'g'li, Erkinov Samandar Maxmudovich	
O'zbekiston chorvachiligiga oid FAO ma'lumotlari haqida	493
Pardayeva Kamola	
Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga muvofiq xaridorlar bilan tuziladigan shartnomalar asosida tushumni hisobga olishning ahamiyati	498
Norbekov Davron	
Paxtachilik klasterlarida ishlab chiqarishga ta'sir etuvchi omillarning tahlili	502
Javmanov Jamshed Abdusamatovich, Abduraxmonov Orifbek Odiljon o'g'li	

Raqamli iqtisodiyotning zamonamizdagi bugungi o'rne	506
Tirkashev Farhod Mahmudovich, Zarmaxmatov Nomojjon Baxodir o'g'li	
Improving Cost Audit in Innovation Activities	510
Mustafoev is the son of Akbar Mustafa	
Konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisobotni mxs asosida transformatsiya qilish zaruriyati	514
Xolmurodov Otabek	
Klasterlarni tashkil etishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlari va ularning mamlakat iqtisodiyotida tutgan o'rne	521
Javmanov Jamshed Abdusamatovich, Homidov Aslbek Otabek o'g'li, Asomiddinov Husan Asomiddin o'g'li, Boltayev Diyorbek Omondurdi o'g'li	
Soliq imtiyozlarini nazariy asoslash va huquqiy tartibga solish	526
Uralov Baxtiyor Maxmudovich	
Sug'urta shartnomalari va sug'urta majburiyatlari hisobini moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari asosida takomillashtirish	531
Ochilov Ilyos Keldiyorovich	
Обеспечение привлекательности инвестиции коммерческих банков	537
Назаров Килич Холмурадович, Нафасов Шохрухбек Хошимович	
O'zbekistonda tashqi savdoning rivojlanishi va muammolari	539
Xudayberdiyev U.	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida mehnatga haq to'lashning nazariy jihatdan tashkiliy-iqtisodiy asoslari	542
Rajabov Navruzбек Azimjonovich, Toshmurodova Dilbar Muzaffar qizi	
Human Capital in Education	546
Ibragimov Mansur Mardonovich, Ergashev Olloyor	
Qishloq joylarida xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirish hamda o'zini o'zi band qilish orqali ishsizlikni kamaytirishning nazariy asoslari	551
Jo'rayev Sherali Anor o'g'li, Abdikarimov Nazirbek Odil o'g'li, Uralov Baxtiyor Maxmudovich	
Uchqora uzumi-mayizini yetishtirishning iqtisodiy samaradorligini oshirish imkoniyatlari	555
Salamov Ibroxim, Kudratov Rizo Turdibayevich, Janibekov Faxriddin Bекnazarovich	
Moliyaviy natijalarning tavsifini takomillashtirish	561
Yusupova Farizabonu Zarifovna	
Kambag'allik va uni qisqartirish yo'llari	564
Tirkashev Farhod Mahmudovich, Do'stiyorov Mirabbos Erkin o'g'li	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida aholi turmush darajasini oshirishda xizmat ko'rsatish sohasining ahamiyati	568
Xolmurodov Otabek	
O'zbekistonda aholi turmush darajasi va daromadlarining o'ziga xos xususiyatlari	570
Rajabov Navruzбек Azimjonovich, Uralov Baxtiyor Maxmudovich, Saidmurodov Sardor Mirsalohovich	
SWOT-анализ конкурентоспособности национального туризма в Узбекистане в условиях преодоления последствий пандемии	574
Ochilova Mohigul Toshtemir qizi, Abduzoirov Sarvarbek	
Ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish va aholi turmush darajasini yanada yaxshilashda iqtisodiy samaradorlikni oshirishning ahamiyati	577
Salamov Ibroxim, Kudratov Rizo Turdibayevich, hamdamova Nasiba Ablakulovna	
Jahon iqtisodiyoti va xalqaro savdo munosabatlari	582
Tirkashev Farhod Mahmudovich, Xo'jaqulov Inomjon Rustam o'g'li	
Xizmat ko'rsatish sohasini raqamli iqtisodiyot sharoitiga mos rivojlantirishning ayrim masalalari	586
Mirzayev Qulmamat Jonuzakovich, Sherzodova Diyora Sherzod qizi	
Turistik destinatsiyalarni rivojlantirish orqali turistik zonalarini takomillashtirish	589
Raxmonov Siyovush Turob ug'li, Ochilova Mohigul Toshtemir qizi	
Ivermektin, klozantel, iversantapulus dori vositalarining marketing tahlili	592
Raxmadullayev Humoyun Rashid o'g'li, Farmonov Nizom, Salamov Ibroxim	
Цифровая оптимизация для экологической безопасности в агропромышленном комплексе	597
Юнусов Худайназар Бекназарович, Сафарова Лола Улмасовна	

Смысловой – системный анализ процессов обработки плодов и овощей энергии начального импульса.....	602
Курбанов Жамшед Маджидович, Курбонова Мадина Жамшедовна	
Формирования алгоритма расчета эффективности транспортно-логистической системы поставок грузов.....	605
Кубаев Улугбек	
Роль и потенциал севооборота в создании устойчивых и экологически чистых систем в сельском хозяйстве на основе цифровизации	611
Юнусов Худайназар Бекназарович, Сафарова Лола Улмасовна	
Qoramollar uchun ozuqa ratsionini tuzishda innovatsion yondashuv	617
Mavlyanov Majid Tuychiyevich	
Landshaft bog'dorchilikni rivojlantirishda autocad dasturining o'rni.....	624
Ravshanov Sanjar Tolibjonovich, Sulaymonov Mirobid Abduxolikovich	
Aniq qishloq xo'jaligida o'zgaruvchan me'yorlarni qo'llash	628
Akbarov Husan O'zbekxonovich, Bekzod Qudratov	
Raqamli iqtisodiyotda neyron tarmoqlaridan foydalanishning ahamiyati	634
Otoboyeva Aziza Shakirovna	
Iqtisodiy masalalarni tahlil qilish, me'yorlash, rejalashtirish, baholash hamda bashorat qilishda korrelyatsiya va regressiya usuli	637
Aktamova Vasila Uktamovna, Axtamova Umida O'ktam qizi	
Iqtisodiy ekonometrik modelni tuzish hamda avtokorrelyatsiya mavjudligini aniqlash	641
Raximov Abdulaxad Nematovich	
O'zbekistonda qishloq xo'jaligi mahsulotlarini yetishtirishda agrovoltaiika texnologiyasini qo'llash istiqbollari	646
Berdiyev G'ayrat Ibragimovich, Eshpulatov Dostonbek Baxodir o'g'li, Malikova Sevinch Telman qizi	
Развитие системы цифровизации в сельском хозяйстве и в народной медицине	650
Рахмонов Фариз Зафаржонович, Мухиддинова Сабрина Мунисовна, Усманова Лайло Рахматуллаевна, Рахмонова Хабиба Нуруллаевна	
Raqamli iqtisodiyot fanlarini o'qitishda zamonaviy pedagogik metodlar va virtual onlayn kurslardan foydalanish.....	653
Sulaymonov Mirobid Abduxolikovich	
Qishloq xo'jaligini boshqarishda raqamli texnologiyalardan foydalanishning afzalliklari	656
Ravshanov Sanjar Tolibjonovich	
Ekin maydonlari tuproqlarini tahlil qilish va boshqarishda sun'iy intellekt tizimlaridan foydalanishning o'rni..	660
Otoboyeva Aziza Shakirovna, Artikov Farxod Sayfiddinovich, Usanov Yoqub Dilmurod o'g'li	
О некоторых нестандартных способах решения иррациональных уравнений	664
Актамова Васида Уктамовна	
Корхоналарни тугатишнинг норматив ва ташкилий-услугий таъминотини такомиллаштириш	666
Дусмуратов Раджапбай Давлатбаевич	
Юридик шахсларни тугатишнинг норматив-ҳуқуқий таъминоти.....	670
Давлетов Икрам Рахимберганович	
Саноат корхоналарида мулкый муносабатларни тартибга солишнинг илмий назарий асослари.....	674
Бобобеков Эргаш Абдумаликович	

MAISHIY XIZMATLAR SOHASINING RIVOJLANISH TENDENSIYALARI VA KAMBAG'ALLIKNI QISQARTIRISHDAGI O'RNI

Rajabov Navruzbek Azimjonovich

Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti "Iqtisodiyot va buxgalteriya hisobi" kafedrası assistenti, Samarqand iqtisodiyot va servis instituti mustaqil izlanuvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqoladagi tadqiqot ishida maishiy xizmatlar ko'rsatish sohasi rivojlanish tendensiyalari va kambag'allikni qisqartirishdagi o'rni bugungi davr talablariga mos rag'batlantirishlarni o'rganish, sohaga oid turli mutaxassislar va iqtisodchi olimlarning fikrlarini tahlil qilish asosida soha rivojlanishiga ta'sir ko'rsatuvchi muammolar tanlab olingan hamda yaxlit tizim sifatida umumlashtirilgan.

Kalit so'zlar: maishiy xizmat, tendensiya, kambag'allik, iqtisodiyot, xizmat, modernizatsiya, iste'mol savatchasi, yashash minimumi, oziq-ovqat, nooziq-ovqat, kompyuterlar, radioelektron, hammom, sauna, dush, lizing, sataroshxona, iste'molchi.

Abstract: In this research work current problems are selected and summarized into a single system based on an analysis of the opinions of various experts and economists related to the consumer services sector, its development trends and poverty reduction.

Key words: household services, trend, poverty, economy, service, modernization, consumer basket, subsistence level, food, non-food products, computers, radio electronics, bathhouse, sauna, shower, leasing, hairdresser, consumer.

Аннотация: В данной исследовательской работе выбраны актуальные проблемы и обобщены в единую систему на основе анализа мнений различных экспертов и экономистов связанные с сектором бытовых услуг её развитие тенденции и сокращение бедности.

Ключевые слова: бытовые услуги, тренд, бедность, экономика, услуга, модернизация, потребительская корзина, прожиточный минимум, продукты питания, непродовольственные товары, компьютеры, радиоэлектроника, баня, сауна, душ, лизинг, парикмахерская, потребитель.

KIRISH

Jahonda iqtisodiyotni raqamlashtirish va innovatsion rivojlantirish jarayonining yanada jadallashuvi sharoitida turmush sifatining ortib borish tendensiyasiga ko'ra maishiy xizmat ko'rsatish tizimini samarali rivojlantirish alohida ahamiyat kasb etmoqda. Rivojlangan mamlakatlarda yalpi ichki mahsulot tarkibida xizmat ko'rsatish sohasining ulushi 65-80 %ni, umumiy bandlarning esa 70,0 %dan ortig'i va to'g'ridan-to'g'ri investitsiyalar hajmining 40,0 % xizmat ko'rsatish sohasiga to'g'ri kelmoqda. Bugungi kunda sifatli iste'mol tovarlari va xizmatlarga bo'lgan talabning ortib borishi maishiy xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirishning samarali dastaklarini amaliy faoliyatga qo'llash va kambag'allikni qisqartirishdagi o'rni mavjudligiga alohida e'tibor bilan qaralmoqda.

Yangi O'zbekistonni barpo etish sharoitida maishiy xizmat ko'rsatish sohasini barqaror rivojlantirish, aholiga maishiy xizmat ko'rsatish korxonalari samaradorligini oshirish va intensivligini ta'minlash, zamonaviy maishiy xizmatlar turlarini kengaytirish asosida aholining maishiy xizmatlarga bo'lgan talabini to'liq qondirish kabi yo'nalishlarda keng qamrovli islohotlar amalga oshirilmoqda. "Hududlarda xizmat ko'rsatish va servis sohalarini rivojlantirish orqali keyingi 5 yilda xizmat ko'rsatish hajmini 3 baravarga oshirish hamda ushbu yo'nalishda jami 3,5 million yangi ish o'rinlarini yaratish. Shahar va tumanlar markazlarida aholining kundalik ehtiyoji yuqori bo'lgan maishiy va kommunal xizmatlarni rivojlantirish bo'yicha pullik santexnika, elektrik, uy jihozlarini ta'mirlash, keytering kabi xizmatlarni ko'rsatish punktlarini rivojlantirish" ^[1] kabi vazifalar belgilangan. Bu vazifalarni hal etishda maishiy xizmatlar raqobatbardoshligi va sifatini oshirish, xizmatlar jarayonlarini modernizatsiyalash, maishiy xizmatlar sohasi rivojlanishining ekonometrik modellarini ishlab chiqish, zamonaviy maishiy xizmatlarni

tashkil etish, boshqarish kabi yo'nalishlar va kambag'allikni qisqartirish borasida ilmiy-tadqiqotlarni chuqurlashtirish alohida ahamiyatga ega.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR TAHLILI

Biz mazkur maqolada maishiy xizmatlar haqida gapirar ekanmiz, eng avval ularning aholi maishiy turmushidagi o'rnini, xizmatning kundalik hayotimizga taalluqli ekanligini alohida ta'kidlashni lozim topdik.

Sh.Z.Valiev, T.Ye.Kazakova, A.S.Ishmeevalarning fikricha, xizmat – bu ma'lum bir iste'mol qiymatini shakllantiruvchi, zaruriy samaraga olib keladigan hamda uni o'zida namoyon etuvchi iste'mol nafilligining tarkibiy qismidir ^[3]. Xizmatlar turli toifaga taalluqli aholining mehnat faoliyati davomida almashinadigan yangi tovari yoki yangi faoliyat samarasi bo'lib, ijtimoiy mehnat taqsimoti rivojlanishi va chuqurlashuvining mahsulidir. Maishiy xizmatlar esa mehnat munosabatlari ayirboshlanishining ana shunday ko'rinishlaridan biridir.

Iqtisodchi olimlar tomonidan "maishiy xizmat" tushunchasiga juda ko'p ta'riflar berilgan. Bu ta'riflar borasidagi bahs-munozaralar bugungi kunda ham maishiy xizmat ko'rsatishning barcha jabhalariga tegishli bo'lib, ushbu tushunchani yanada mukammalroq asoslash kerakligini ko'rsatadi.

M.B.Rossinskiy va M.T.Roze maishiy xizmatlarga "uy mehnatini ma'lum darajada almashtiradigan yoki qisqartirishga imkon beradigan xizmatlar"ni kiritishadi. Ushbu olimlar asosiy e'tiborni insonlar kundalik hayotidagi xizmatlarni qisman soddalashtirish va ularni boshqa turdasisiga almashtirishga qaratgan holda mavjud mahsulotning iste'mol davrini yanada uzaytirish, jumladan, iste'mol qilish uchun qo'shimcha shart-sharoitlar yaratishga qaratilgan boshqa xizmatlar inobatga olinmagan ^[4].

V.V.Yuximenko fikricha, maishiy xizmatlar aholining maishiy turmushi bilan chambarchas bog'liq ehtiyojlarini qondirishga yo'naltirilgan turli xil ishlab chiqarish hamda noishlab chiqarish ko'rinishidagi harakati yoki mehnatining iste'mol qiymatini o'zida aks ettiradi ^[5]. Bu yerda maishiy xizmat mehnatni tashkil etish shakli va iste'mol nuqtayi nazaridan olib qaralgan holda ularni amalga oshirishda individual xarakteri ochib berilmagan.

A.I.Garaninning yozishicha, "Ma'lumki maishiy xizmatlar, pullik xizmatlarning tarixiy shakllangan muayyan majmuyi va turlari hisoblanib, korxonalar tomonidan aholining yakka tartibdagi buyurtmalarini bajarishga hamda ularning shaxsiy daromadlari asosida to'lov qilinadigan xizmatlardir" ^[6]. Ammo muallif ushbu ta'rifda maishiy xizmatlar nafaqat korxonalar tomonidan, balki jismoniy shaxslar tomonidan yakka tartibda ham ko'rsatilishi, ularning barchasi ham aholining shaxsiy daromadi hisobidan qoplab berilishi mumkinligini e'tiborga olmaganligini ko'rishimiz mumkin.

Olib borilgan tadqiqotlarga ko'ra, O'zbekistonda kambag'allik darajasida bo'lganlar mamlakatimiz jami aholisining taxminan 18–15 foizini, ya'ni, 4-5 mln. kishini tashkil etmoqda. Bu 4-5 mln. aholining bir kunlik daromadi 10–13 ming so'mdan oshmaydi, ayniqsa, bir oilada mashina ham, chorva ham bo'lgani bilan, oila daromadining kamida 70 foizi shu oilada biror kishi og'ir kasal bo'lganda, uni davolashga sarflanadi. Bunday muammolarni hal etishga, umuman iqtisodiy taraqqiyotga erishish bo'yicha munosabatlarni tartibga soluvchi tizimni tashkil etish maqsadida O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 26-martdagi "O'zbekiston Respublikasi iqtisodiy taraqqiyot va kambag'allikni qisqartirish vazirligi hamda uning tizim tashkilotlari faoliyatini tashkil etish to'g'risida"gi PQ-4653-sonli Qaroriga muvofiq O'zbekiston Iqtisodiyot va sanoat vazirligi Iqtisodiy taraqqiyot va kambag'allikni qisqartirish vazirligi sifatida qayta tashkil etildi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Kambag'allikni qisqartirishda maishiy xizmatlar sohasini rivojlantirish muhim omil ekanligini asoslab berish, ilmiy maqolaning asosiy maqsadi hisoblanadi. Kambag'allik, uni aniqlash va qisqartirish bilan bog'liq masalalar bilan izohlanadi. Tadqiqot davomida monografik kuzatuv, tizimli yondashuv, analiz va sintez usullaridan foydalanilgan.

TAHLIL VA NATIJALAR

Kambag'allik yurtimizda ko'p yillar "yopiq mavzu" bo'lib, avvallari bu kategoriyaning o'rniga yumshatish qabilida "kam ta'minlanganlik" tushunchasi bilan almashtirib kelingan edi. Bugun mamlakatimizda olib borilayotgan ochiq demokratik siyosat tufayli mazkur muammoning mavjudligi, uning yechimi bo'yicha chuqur tahlillarni amalga oshirish, uni pasaytirish va kelajakda bartaraf etish haqida yuksak minbarlarda ham ochiq-oydin gapirilmogda.

Xususan, Prezidenti Sh.M.Mirziyoyevning 2020-yil 24-yanvar kuni Oliy Majlisga yo'llagan Murojaatnomasida kambag'allikni qisqartirish ustuvor vazifalardan biri sifatida belgilandi. Murojaatnomada ta'kidlaganidek: "Hududlarda, ayniqsa, qishloqlarda aholining aksariyat qismi yetarli daromad manbaiga ega emasligi sir emas. Har qanday mamlakatda bo'lgani kabi bizda ham kam ta'minlangan aholi qatlamlari mavjud. Turli hisob-kitoblarga ko'ra, ular taxminan 18–15 foizni tashkil etadi. Bu o'rinda gap kichkina raqamlar emas, balki aholimizning

4-5 millionlik vakillari haqida bormoqda. Bu ularning bir kunlik daromadi 10–13 ming soʻmdan oshmayapti, degani. Yoki bir oilada mashina ham, chorva ham boʻlishi mumkin, lekin bir kishi ogʻir kasal boʻlsa, oila daromadining kamida 70 foizi uni davolashga ketadi. Xoʻsh bunday oilani oʻziga toʻq deyish mumkinmi? Prezident sifatida meni odamlarimizning ovqatlanishi, davolanishi, bolalarini oʻqitishi, kiyintirishi kabi hayotiy ehtiyojlari nima boʻlyapti, degan savol har kuni qiynaydi. Kambagʻallikni kamaytirish – bu aholida tadbirkorlik ruhini uygʻotish, insonning ichki kuch-quvvati va salohiyatini toʻliq roʻyobga chiqarish, yangi ish oʻrinlari yaratish boʻyicha kompleks iqtisodiy, ijtimoiy siyosatni amalga oshirish, demakdir”.

Oʻzbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyev “Yangi Oʻzbekiston taraqqiyot strategiyasi” kitobida “Kelgusida aholining toʻliq bandligini taʼminlash va barcha uchun munosib ish oʻrinlarini yaratish doimiy ravishda diqqat markazimizda boʻladi. Bandlik darajasini yangi bosqichga kuchli koʻtarish, real ish haqining barqaror oʻsishiga koʻmaklashuvchi oilaviy tadbirkorlik, kasanachilik, tamoqqa xoʻjaligi va xususiy biznesni qoʻllab-quvvatlash hisobiga aholi bandligini taʼminlash hamda fuqorolar oilaviy budjet daromadlarini oshirish borasidagi ishlar ham biz uchun oʻz ahamiyatini saqlab qoladi”¹ deb taʼkidlab oʻtgan.

Oʻzbekistonda oxirgi 2 yil ichida ijtimoiy nafaqa oluvchilar soni 1,3 barobarga koʻpaydi, nafaqalar miqdori 2 barobarga oshdi. Lekin kam taʼminlangan aholiga ijtimoiy nafaqa va moddiy yordam pulini toʻlash yoki ular miqdorini oshirish orqali ushbu muammo toʻliq yechilmaydi. Zero ushbu oʻrinda qadimgi Xitoy faylasufi, daosizm asoschisi Lao-Szining chuqur hayotiy mulohazalari asosida taʼkidlagan hikmatli soʻzidan iqtibos keltiradigan boʻlsak, “Och qolgan insonga baliq bersang, uni bir kunlik qornini toʻydirasan. Agar unga qarmoq berib, baliq ovlashga oʻrgatsang, uni bir umr ochlikdan qutqarasan” deydi.

Buyuk mutafakkirimiz, sheʼriyat mulkining sultoni, davlat arbobi A.Navoiy ham bu borada quyidagicha fikr yuritadi: Bir diram olmoq chekibon dast ranj, Yaxshiroq andinki, birov bersa ganj.

Tadqiqotlar kambagʻallik mezonini aniqlash uchun avvalo, “isteʼmol savatchasi”ning huquqiy asoslarini belgilab olish talab etilishini koʻrsatmoqda. Koʻmak pullari va pensiya miqdorini belgilashda muhim ahamiyatga ega boʻlgan “isteʼmol savatchasi” va “yashash minimumi”ni belgilash va joriy etish, rivojlangan taraqqiyot sharoitida har bir davlat ichki siyosatining asosida yotuvchi ushbu indeksning mamlakatimizga xos koʻrsatkichlari va meʼyorlariga aniqlik kiritish hayotiy zaruratga aylandi. Maʼlumki, aholi turmush darajasini aniqlashda “isteʼmol savatchasi” tushunchasidan, yaʼni muayyan isteʼmol darajasini taʼminlovchi tovarlar va xizmatlar majmuidan foydalaniladi. Xalqaro amaliyotda aholi yashash minimumini hisoblashning statistik, sotsiologik, resurs, normativ usullari bor. Yashash minimumi eng kichik miqdori tarkibi turli davlatlarda turlicha qilib belgilangan. Masalan, AQShda “isteʼmol savatchasi”ga 300 nomdagi, Germaniyada 475 nomdagi, Angliyada 350 nomdagi, Rossiyada 156 nomdagi tovar va xizmatlar kiritilgan. “Isteʼmol savatchasi”ni uchta asosiy tarkibiy qism – oziq-ovqat, nooziq-ovqat va xizmatlarga ajratish mumkin. Undagi oziq-ovqatlar miqdori ulushi aholining turmush darajasi qay darajada ekanligini belgilaydi.

Mamlakatimizda aholisining aksariyat qismi “isteʼmol savatchasi”da oziq-ovqat mahsulotlariga boʻlgan talabi koʻproq. Mana shu ulushni bartaraf etish va “isteʼmol savatchasi”da nooziq-ovqat mahsulotlari va xizmatlari miqdorini oshirish maqsadida tegishli tashkilot va muassasalar oldiga bir qator vazifalar qoʻyildi. Bunda, asosiy eʼtibor aholini tadbirkorlikka oʻrgatish, mavjud imkoniyatdan samarali foydalanishga qaratildi. Xuddi shu maqsadda aholi daromadini oshirishning eng samarali yoʻli – bu fuqarolarni boqimandalik holatidan va kayfiyatidan chiqarish, ularning bandligini taʼminlash, tadbirkorlikka yoʻnaltirishdan iborat boʻlishi lozim.

Aholiga xizmat koʻrsatishning tasniflagichiga koʻra, quyida keltirilgan bir qator xizmatlar maishiy xizmatlar kategoriyasiga taaluqlidir:

- toʻquv va turli xildagi charm mahsulotlari, toʻqimachilik mahsulotlari (galantereya) va bosh kiyimlarini tikish va taʼmirlash, trikotaj mahsulotlarini tayyorlash va taʼmirlash;
- oyoq kiyimlarini tikish va taʼmirlash xizmatlari;
- maishiy texnika asbob va uskunolari, zargarlik mahsulotlarini taʼmirlash va tayyorlash, kompyuterlar, radioelektron apparatura, televizorlar, soat, musiqa asboblari texnik ishlov berish va ularni taʼmirlash;
- turar joy va boshqa binolarni aholining buyurtmasiga koʻra qurish va taʼmirlash;
- turli xildagi mebellarni tayyorlash va taʼmirlash, ularni quruq tozalash;
- aholining transport vositalari, jumladan, yengil avtomashinalar, motosikl va boshqa jihozlarni taʼmirlash va ularga texnik xizmat koʻrsatish;
- kir yuvish xizmatlari;
- suratxona xizmatlari;
- sartaroshlik, jumladan, manikyur, pedikyur va kosmetolog xizmatlari;
- transport-ekspeditorlik xizmatlari;
- hammom, sauna va dush xizmatlari;

1 Oʻzbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyevning “Yangi Oʻzbekiston taraqqiyot strategiyasi” kitobi. Oʻzbekiston nashriyoti, Toshkent-2022, 196-bet.

- lizing kompaniyalari xizmatlari;
- tantanali marosimlarni tashkil etish xizmatlari.

Bugungi kunda mamlakatimizda maishiy xizmat ko'rsatish faoliyati aholiga ushbu xizmatlarni ko'rsatish qoidalari asosida tartibga solinadi. Maishiy xizmat ko'rsatish iqtisodiyot majmuasining tarkibiy qismi hisoblanadi, takror ishlab chiqarish tizimida ishtirok etadi hamda faoliyatini umumiy iqtisodiy qonuniyatlar asosida tashkil qiladi.

1-jadval: Samarqand viloyatida maishiy xizmat ko'rsatish dinamikasi ^[6]

Yillar	Maishiy xizmatlar (mlrd. so'm)	O'sish sur'ati, %	Ishlovchilar soni, ming kishi	O'sish sur'ati, %
2018	667,8	104,8	63,4	104,7
2019	803,4	104,0	66,0	104,1
2020	1022,9	104,5	72,4	109,7
2021	1126,9	102,2	73,1	101,0
2022	1521,2	112,8	78,5	107,4

Maishiy xizmat ko'rsatish sohasida faoliyat olib boruvchi korxonalarning asosiy salohiyati kadrlardan tashkil topgan. Maishiy xizmat sohasida kadrlar tarkibining o'ziga xos belgisi bu birinchi navbatda, undagi ishlovchilarning asosiy qismi o'rta va oliy ma'lumotli mutaxassislar ekanligidir.

1-jadval ma'lumotlariga ko'ra, maishiy xizmatlar hajmi 2022-yilda nisbatan yuqori o'sish (112,8 %) sur'atiga ega bo'lgan. Sohada faoliyat yuritadigan personal soni ham 2018–2022-yillar davomida 63,4 ming kishidan 78,5 ming kishiga oshgan. Bunda aholiga ko'rsatiladigan maishiy xizmatlar hajmining o'sishiga ularning narxi va ularga bo'lgan talab hajmi hal qiluvchi omil bo'lib hisoblanadi.

2-jadval: Samarqand maishiy xizmat ko'rsatish birlashmasida 2019–2022-yillarning 1-yanvar holatiga ko'ra mehnat resurslaridan foydalanish samaradorligi ko'rsatkichlari ^[7]

Ko'rsatkichlar	2019-yil	2020-yil	2021-yil	2022-yil	2022-yilda o'sish sur'ati, %		
					2019-yilga nisbatan	2021-yilga nisbatan	2022-yilga nisbatan
Ko'rsatilgan xizmatlar hajmi, mln. so'm	5100,5	6733,5	7165,6	8348,4	163,8	124,0	116,5
Xodimlar soni, kishi	5	6	9	10	200	167,0	111,1
Mehnat unumdorligi, mln. so'm	1275,1	1683,4	1194,3	1192,6	93,5	70,8	99,8
Sof foyda, mln. so'm	745,1	912,7	1046,5	1102,5	148,0	120,8	105,3
Har bir xodim hissasiga to'g'ri keladigan sof foyda, mln. so'm	149,1	152,1	116,3	110,25	73,9	72,5	94,8

Masalan, Samarqand viloyat maishiy xizmat ko'rsatish birlashmasida 2019–2022-yillarda mehnat unumdorligi pasayish tendensiyasiga ega bo'lsa ham, bu davrlar ichida uyushma tomonidan olingan sof foyda miqdori o'sish tendensiyasi ega bo'lgan, ya'ni bu ko'rsatkich 2022-yilda 2019, 2020, 2021-yillarga nisbatan mos ravishda 148,0 foiz, 120,8 foiz, 105,3 foizlarga oshgan. Ammo tashkilotda har bir xodim hissasiga to'g'ri keladigan sof foyda hajmi 2019-yilda 149,1 ming so'mni tashkil etgan bo'lsa, 2022-yilga kelib, bu ko'rsatkich 110,25 ming so'mdan iborat bo'lgan. Shuningdek, mazkur ko'rsatkichning o'sish sur'ati 2022-yil 2019-yilga nisbatan 73,9 foizga, 2020-yilga nisbatan 72,5 foizga, 2021-yilga nisbatan 94,8 foizni tashkil etgan. Buning asosiy sababi, uyushmada mehnat unumdorligining pasayish tendensiyasiga ega bo'lishi har bir xodim hissasiga to'g'ri keladigan sof foyda miqdorining pasayishiga olib kelgan.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Maishiy xizmatlarga har qanday davrlarda ham zarurat sezilgan bo'lsa-da, bozor munosabatlari sharoitida u yanada dolzarb tus oladi. Shu sababli, biz o'rganayotgan sohaning kelajakda yanada samaraliroq rivojlanishi uchun birinchi navbatda, hududiy organlar tomonidan kerakli chora-tadbirlarni o'z vaqtida amalga oshirish va kambag'allikni qisqartirishda o'rni mavjudligiga alohida e'tibor qaratish zarur.

Bugungi kunda mamlakatimizda maishiy xizmat ko'rsatish sohasi samarali taraqqiy etishiga to'siq bo'luvchi quyidagi muammolarni sanab o'tsak bo'ladi:

- sohani mahalliy va respublika miqyosida muvofiqlashtirish mexanizmining yaxshi shakllantirilmaganligi;
- maishiy xizmat ko'rsatish tashkilotlarining tumanlar bo'ylab tekis taqsimlanmaganligi;
- hududiy boshqaruvning maishiy xizmatlar sohasini me'yorlashtirish, rivojlantirish va muvofiqlashtirish bo'yicha amalga oshirayotgan chora-tadbirlarining sustligi;
- aholining daromadlari turlicha ekanligini inobatga olib, maishiy xizmatlarni xarid qilishda ulardan aksariyat qismi qiymatining yuqoriligi;
- ushbu turdagi xizmatlar bilan shug'ullanuvchi tashkilotlar faoliyatini qo'llab-quvvatlash tizimining yetarli darajada rivojlanmaganligi;
- ushbu xizmatlar ko'lamining aholi uchun kerakli miqdordamasligi;
- maishiy xizmatlarning insonlar birlamchi ehtiyojini qondirishga mo'ljallangan turlarining shakllanmaganligi;
- iste'molchilarning maishiy turdagi xizmatlar sifat darajasidan qoniqish hosil qilmasligi;
- sohada yuqori tajribali xodimlar (masalan, kiyimlarni bichish, etikdo'zlik, murakkab elektronika va zamonaviy maishiy texnika buyumlarini ta'mirlash ustasi)ning yetishmasligi;
- maishiy xizmat ko'rsatish subyektlari uchun sanitariya-gigiyenik talablarga javob beruvchi xizmat maydonlarining yetarli emasligi;
- maishiy xizmatlar ko'rsatish bo'yicha investitsion resurslar va kredit mablag'larini jalb etish imkoniyatining yetarli emasligi;
- maishiy xizmatlar sohasida norasmiy faoliyat yuritishning yuqoriligi bois bajarilgan ish va ko'rsatilgan xizmatlar hajmini hisobga olishning murakkabligi;
- aholining maishiy xizmat ko'rsatish sohasi va uning barcha mavjud turlari bo'yicha yetarlicha ma'lumotga ega emasligi;
- bugungi kunga kelib, ushbu sohaga oid statistik hisobning yetarli darajada yuritilmasligi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning 2022-yil 28-yanvardagi "2022–2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi PF-60-son Farmoni. 34-maqсад.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyevning "Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi" kitobi. O'zbekiston nashriyoti, Toshkent-2022, 196-bet.
3. Валиев Ш.З., Казакова Т.Е., Ишмеева А.С. Экономика города: Учебное пособие. – Уфа: Уфимс. гос. акад. экономики и сервиса, 2008.
4. Биндиченко Е.В. Сфера услуг: теория и практика / Изд-е Башкире, ун-та. – Уфа, 2000. – С. 83.
5. Юхименко В.В. Социально-экономические вопросы прогнозирования бытового обслуживания населения. Автореферат дис.... канд. экон. наук. – М., 1974.
6. Гаранин А.И. Социально-экономические проблемы бытового обслуживания населения. Автореферат дис.... д-ра экон. наук. – М., 1980.
7. Azimjonovich R. N. (2023). General Characteristics of Socio-Economic Systems and Types of Socio-Economic Systems. EUROPEAN JOURNAL OF BUSINESS STARTUPS AND OPEN SOCIETY, 3(12), 179-182.
8. Уралов Б. М., Очилова М. Т., Жавманов Ж. А., & Файзуллаев У. Х. (2024). СОСТОЯНИЕ РАЗВИТИЯ ЦИФРОВОЙ ЭКОНОМИКИ В УЗБЕКИСТАНЕ. SO'NGI ILMIY TADQIQOTLAR NAZARIYASI, 7(1), 387-395.
9. Саламов И., Жонибеков Ф. Б., Казакова З. С., & Назарова М. Ш. (2022). САМАРҚАНД ВИЛОЯТИНИНГ ИҚТИСОДИЙ ТАРМОҚЛАРИДА ИННАВОЦИЯ ВА РАҚАМЛИ ИҚТИСОДИЁТНИ ЖОРИЙ ЭТИШНИНГ ИСТИҚБОЛДАГИ ИМКОНИЯТЛАРИ. Current Issues of Bio Economics and Digitalization in the Sustainable Development of Regions (Germany), 482-485.
10. O'G'li H. S. R., Maxmudovich U. B., & Abdusamatovich J. J. (2024). OLIY TA'LIM TIZIMIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI. JOURNAL OF INNOVATIONS IN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL RESEARCH, 7(2), 158–165.
11. Xayrullo O'g'li F. U., Abdusamatovich J. J., Maxmudovich U. B., & Baxtiyorovna N. G. (2024). KAMBAG'ALLIKNI BARTARAF ETISHNING MAHALLABAY ISHLASH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH. WORLD OF SCIENCE, 7(2), 136-143.
12. Olimjanovna J. D., & Tashmurotovich E. U. (2024). CONCEPT AND ACCOUNTING OF CAPITAL INVESTMENTS IN AGRICULTURAL CLUSTERS. JOURNAL OF INNOVATIONS IN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL RESEARCH, 7(3), 188–188.
13. Odiljon o'g'li A. O., Abdusamatovich J. J., Maxmudovich U. B., & Baxtiyorovna N. G. (2024). KAMBAG'ALLIKNI ANIQLASH VA QISQARTIRISH MAMLAKATIMIZ IJTIMOY-IQTISODIY SIYOSATINING USTUVOR YO'NALISHI. SO'NGI ILMIY TADQIQOTLAR NAZARIYASI, 7(2), 237-246.
14. Samarqand viloyati Davlat statistika Bosh boshqarmasi ma'lumotlari.
15. Самарқанд вилояти "SAM MAISHIY SERVIS" бирлашмаси маълумотлари асосида муаллифнинг ҳисоб-китоблари.

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Alfraganus universiteti dotsenti, i.f.f.d. (PhD) Fayziyev Oybek Raximovichning umumiy tahriri ostida nashrga tayyorlandi.

O'zbek tili muharriri: Ulug'bek Eshmuradov

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Rus tili muharriri: Abdimo'min Alikulov, i.f.d., professor

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Bobur Ochilov

2024. Maxsus son

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Topshirildi: 10.04.2024-yil. Nashrga ruxsat etildi: 19.04.2024-yil.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va
taraqqiyot” jurnali

O‘zbekiston Respublikasi
Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro‘yxatdan
o‘tkazilgan.